

Н. І. Горбаль, Р. І. Ханіна, О. І. Ковальчук
Національний університет “Львівська політехніка”

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

© Горбаль Н. І., Ханіна Р. І., Ковальчук О. І., 2015

Розглянуто стан міжнародного ринку туристичних послуг та туристичного ринку України, представлено динаміку темпів зростання вітчизняного туристичного ринку порівняно з ринками розвинених країн та країн, що розвиваються, проаналізовано туристичний потенціал України через призму наявної туристично-рекреаційної інфраструктури. Встановлено, що темпи зростання вітчизняного ринку туризму повільніші, ніж в інших країнах, що розвиваються, але перевищують темпи зростання розвинених країн. Висвітлено вплив процесу євроінтеграції, співпраці України з ЄС на розвиток вітчизняного туристичного ринку. Визначено перелік заходів у сфері державної політики щодо регулювання ринку туристичних послуг у контексті євроінтеграції.

Ключові слова: туризм, туристичний ринок, туристична послуга, євроінтеграція, туристичний потенціал.

N. I. Horbal, R. I. Khanina, O. I. Kovalchuk
Lviv Polytechnic National University

IMPACT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES ON DEVELOPMENT OF THE TOURIST MARKET IN UKRAINE

© Horbal N. I., Khanina R. I., Kovalchuk O. I., 2015

In the article the situation on the international tourism market and the market of Ukraine is described, dynamics of the Ukrainian tourism market in comparison with the markets of developed countries and developing countries is presented growth, the tourism potential of Ukraine in the light of the existing tourist and recreational infrastructure is analyzed. It was established that the growth rate of the domestic tourism market is slower than in the developing countries, but higher than the growth rate of the developed countries. The effects of the European integration process and cooperation between Ukraine and the EU on the development of the domestic tourism market are presented. The list of measures in the field of public policy on the regulation of the tourist market is given.

Ukraine has significant and real prospects of tourism development, so it must take one of the worthy places among the countries – world tourism leaders. Today Ukraine is moving towards European integration: the Association Agreement with the EU was signed, various projects in the economic, social, cultural and recreational areas with the assistance of funds, companies and non-governmental organizations of the European Union are organized, and more tourists visit our country, thus creating its image. As tourism in any country has clearly positive impact on improving of the country economic and social situation in important economic sectors: trade, transport, hospitality, dining, construction, etc., it is important to consider and improve the characteristics of the tourism market and the impact of European integration of Ukraine on it.

Ukrainian tourist market is growing rapidly compared to other countries. Since 2005 the volume of tourist market in developed countries grew by an average of 6 % a year, in the developing world – an average of 10 %. A grows in the Ukrainian market was an average of 9 % annually, which is close to the rate of growth of the world market, but somewhat less than the average market growth rates in developing countries [3]. However, due to the political situation the volume of the domestic tourism market decreased significantly in 2014.

To realize the tourist potential of Ukraine fully the state should: provide tourists with comfortable and safe environment in Ukraine; conduct an effective policy of mass tourism, work out its appropriate concept; simplify the visa process and abolish visa requirements for US, Canada, Japan; decrease hotel fee; adopt measures for the improvement of new objects of mass tourism; improve opportunities for the construction and operation of small motels and hotels of family type, which will provide new working places and can be a source of foreign currency earnings.

The development of cooperation between Ukraine and the European countries is the main task and one of the main activities of the State Tourism Administration in Ukraine. In the process of cooperation with EU attention should be directed to: simplification of customs formalities connected with paperwork, improving competitiveness of Ukrainian tourism enterprises through introduction of standards in the tourism industry, which would meet European's, establishment of appropriate training and retraining of qualified personnel employed in the tourism sector, promotion of tourist image of Ukraine among European countries.

Key words: tourism, tourism market, tourism, European integration, tourism potential.

Постановка проблеми. Україна – унікальний комплекс історичних, культурних та природних пам'яток, вона має великі рекреаційні можливості, що сформувалися завдяки географічному положенню та історичному розвитку нашої держави. Тому Україна володіє значними та реальними перспективами розвитку туристичної галузі, завдяки чому повинна зайняти одне з гідних місць серед країн – світових туристичних лідерів. Сьогодні Україна рухається в напрямку євроінтеграції: підписано Угоду про асоціацію з ЄС, організовуються різноманітні проекти у сфері економіки, соціально-культурній і рекреаційній сферах за сприяння фондів, підприємств та неурядових організацій Європейського Союзу, все більше туристів відвідують нашу країну, формуючи її імідж. Оскільки туризм у будь-якій країні однозначно позитивно впливає на покращення її економічного і соціального стану, на важливі сектори економіки: торгівлю, транспорт, готельний бізнес, заклади харчування, будівництво тощо, дуже важливо розглянути особливості розвитку туристичного ринку України та вплив євроінтеграції на нього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Матеріали роботи ґрунтуються на статистичній інформації, законодавчих актах, нормативних документах, наукових працях провідних вітчизняних науковців – Р. Балашової, А. Гайдук, І. Давидюк, О. Письменного та інших.

Цілі статті – дослідити формування туристичної галузі України в період євроінтеграції, вивчити та визначити соціально-економічні аспекти та перспективи її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обсяг туризму в світі зріс на 4,5 % за перші вісім місяців 2014 р., незважаючи на війни, терористичні атаки і пандемії. В 2015 р. зростання туристичного ринку очікується на 4–5 %, передусім за рахунок Азії; в Європі й Америці він зросте помірно. Розвиток світової економіки в 2014 р. сповільнився, та, як очікується, в 2015 р. – пришвидшиться, забезпечуючи міцну основу для міжнародного туризму. Прогнозують, що світовий ВВП в 2015 р. зросте на 3,0 %. У Європі почнеться відновлення економіки, хоч і повільне (зростання на 1,1 %), передусім завдяки росту в Німеччині, і, незважаючи на стагнацію, – у Франції та Італії.

Щодо видів туризму, то протягом останніх п'яти років світовий сегмент пляжного відпочинку зріс на 18 % і залишається найважливішою категорією з 28 % усіх туристичних поїздок. Сегмент ринку міських турів пережив бум – на 58 % протягом п'яти років, і досяг частки ринку в 20 %. Париж є найбільш відвідуваним містом світу (18,8 млн туристів в 2013 р.), далі Нью-Йорк (18,5 млн), Лондон (16,1 млн), Бангкок (14,6 млн), Барселона (12,4 млн) і Сінгапур (10,6 млн) [1].

Щодо Європи, то потік туристів у європейські країни протягом перших восьми місяців 2014 р. зріс на 4,2 % – до 413 млн осіб. Найпопулярнішими для турів були Греція, Іспанія, Туреччина, Німеччина і Великобританія, а для тривалого проживання – Іспанія, Португалія та Німеччина. Щодо виїздів європейців, то найбільше зросла частка Швейцарії (на 7 %), Данії та Польщі (по 6 %), Швеції, Іспанії та Великобританії (по 5 %). Надалі найбільше туристів виїжджає з Німеччини (зростання на 2 %), дещо менше з Італії (на 3 %) і Франції (на 2 %) [1].

Для забезпечення туристичної діяльності необхідна наявність основних ресурсів: природно-рекреаційних, історико-культурних та соціально-економічних (транспортної, готельної, харчової, інформаційної, соціальної інфраструктури). В цьому плані в Україні є всі передумови для розвитку туристичної сфери, такі як: зручне географічне розташування, сприятливий клімат, різноманітний рельєф, унікальне поєднання природно-рекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини, розгалуження санаторно-курортної бази – всі ці фактори можуть формувати конкурентні переваги України на туристичних ринках.

Україна має найбільші й найрізноманітніші в Центральній Європі запаси ресурсів для розвитку санаторно-курортного лікування, хоча їх використання не можна назвати ефективним: застаріла матеріально-технічна база, недостатність фінансування державних закладів і, як наслідок, низька конкурентоспроможність, збитковість більш ніж половини з них. Скорочення кількості підприємств та персоналу, зростання вартості послуг за низької якості обслуговування спричинили зниження попиту та зменшення завантаженості підприємств. Найбільше закладів санаторного типу сконцентровано у Криму, Донецькій, Одеській та Дніпропетровській, а найменше у Чернівецькій та Тернопільській областях. Найпопулярнішими туристичними вузлами країни залишаються Київ, Одеса, Львів, зростає популярність Дніпропетровська. Наявна територіальна диференціація готельного господарства за адміністративними областями має незначні варіаційні відмінності, хоча помітною залишається істотна диспропорція між міською та сільською місцевістю. Високим рівнем розвитку готельної мережі вирізняються м. Київ, АР Крим, Одеська, Волинська, Закарпатська області. Найнижчі показники у Кіровоградській та Луганській областях [2].

Конкуренція на внутрішньому та потреба виходу на міжнародний туристичний ринок зумовлюють необхідність оновлення матеріально-технічної бази і кадрового складу відповідно до європейських стандартів та посилення уваги до маркетингових механізмів діяльності в туризмі.

Туристичний ринок України розвивається швидкими темпами порівняно з іншими країнами (рис. 1). З 2005 р. обсяг ринку туристичних послуг у розвинених країнах зростає у середньому на 6 % за рік, у країнах, що розвиваються, – у середньому на 10 %. А зростання українського ринку відбувалося в середньому на 9 % щорічно, що близько до темпів зростання світового ринку, але дещо менше від середніх темпів зростання ринку в країнах, що розвиваються [3]. Однак через політичну ситуацію обсяг вітчизняного туристичного ринку суттєво зменшився в 2014 р. (табл. 1) [4].

За інформацією Адміністрації Державної прикордонної служби України, протягом 2014 р. Україну відвідало понад 13,2 млн іноземних туристів. Порівняно з минулим 2013 р. кількість туристів зменшилась на 12,5 млн осіб. У 2014 р. найбільші потоки туристів до України спостерігалися з сусідніх країн: з Молдови – 4,6 млн осіб, Білорусі – 1,6 млн осіб та Польщі – 1,1 млн осіб. Протягом I кварталу 2015 р. Україну відвідало понад 2,9 млн іноземних туристів. Порівняно з аналогічним періодом 2014 р. їх кількість зменшилась на 0,5 млн осіб. Найбільші потоки туристів були з сусідніх країн: з Молдови – 1,1 млн осіб, Білорусі – 0,4 млн осіб, Польщі – 0,3 млн осіб та Угорщини – 0,2 млн осіб. Також у I кварталі 2015 р. державний кордон України перетнуло 4,8 млн українців, що на 4 відсотки менше, ніж у I кварталі 2014 р., коли виїзний турпотік налічував близько 5 млн осіб. Найбільш відвідуваними українськими туристами країнами

є Польща, Молдова, Угорщина, Білорусь, Словаччина, Румунія, Німеччина, Єгипет, Туреччина, ОАЕ. За даними Державної фіскальної служби України, суб'єкти туристичної діяльності у I кварталі 2015 р. сплатили податків та зборів до зведеного бюджету понад 322,4 млн грн., що на 7,4 млн грн. менше, ніж у аналогічному періоді 2014 р. Надходження від сплати туристичного збору зменшилися на 0,4 млн грн. порівняно з I кварталом 2014 р. та становили близько 6 млн грн. [5].

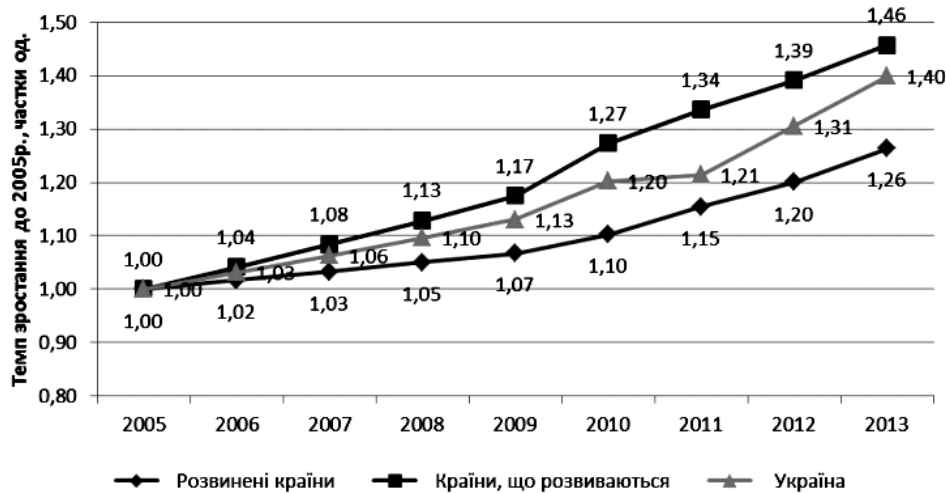

Рис.1. Темпи зростання туристичних ринків України, розвинених країн і країн, що розвиваються [3]

Таблиця 1

Туристичні потоки в Україні в 2000-2014 рр., ос. [4]

Роки	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України – разом	Із загальної кількості туристів:			Кількість екскурсантів
		іноземні туристи	туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи	
2000	290899	97874	70731	122294	60907
2001	504347	128817	162890	212640	86654
2002	549644	142849	174786	232009	153678
2003	746899	193239	248415	305245	134119
2004	1009909	263120	421351	325438	189175
2005	935918	170865	539989	225064	131513
2006	1498794	207468	901269	390057	220068
2007	1814052	286901	1116582	410569	243463
2008	2088369	315984	1393126	379259	247251
2009	1589834	257893	1024464	307477	88670
2010	2047329	279141	1442252	325936	63627
2011	944917	65725	786656	92536	34359
2012	1768532	123703	1425459	219370	83197
2013	2171181	97711	1855499	217971	42807
2014	1850748	10658	1693363	146727	26699

Туристичний потенціал України все ще розкрито не повною мірою, про що свідчить 1,5 – 2,5 % частка туристичної галузі в структурі ВВП країни. Основними перешкодами, що перешкоджають розвитку туризму в Україні, є переважно управлінські, економічні, екологічні, соціальні та культурні чинники. Так, нині Україна має понад 21 тис. закладів розміщення туристів, та вони потребують модернізації й реконструкції згідно з міжнародними стандартами [6].

Через нестійку політичну ситуацію в країні перше півріччя 2014 р. на ринку готельної нерухомості відзначилося антирекордом: з початку року істотно скоротилася кількість відвідувачів готелів як з-за кордону, так і всередині країни. В нинішніх умовах складно говорити про перспективи готельного ринку і про інвестиційну привабливість, але в міру поліпшення ситуації інтерес інвесторів спрямовуватиметься на ті ж сектори, що й до кризи. Експерти зазначають, що найперспективнішим сегментом для готельного ринку Києва та України залишаються якісні 2*-3* готелі.

За даними компанії ArtBuild Hotel Group (ABHG), столичний сектор гостинності все ще відстає за кількісними та якісними характеристиками від ринків Європи, Азії та Північної Америки. Так, у Києві на 1000 приїжджих припадає 0,54 номери в готелях міста. Цей показник не тільки в рази поступається показникам таких міст, як Варшава, Будапешт, Прага, Берлін, Відень, але і не перевищує аналогічні показники у Львові та Одесі [2].

Окрім того, що впродовж 2014 р. зменшилась кількість іноземних туристів в Україну, помітна тенденція до зниження попиту українських туристів на відпочинок в інших країнах. Першочерговими причинами цього є високі ціни на путівки, котрі значно зросли порівняно з минулим роком через стрімку девальвацію гривні, воєнні дії на Сході України тощо. Наприклад, минулого року відпочинок в Туреччині коштував українцю в середньому 4 тис. грн., а цього року – 8 тис. грн. Тому щоразу популярнішим стає внутрішній туризм. Високий попит на міста Західної України. Наприклад, якщо в 2014 р. Львів відвідало близько 100 тис. туристів, то на 2015 рік передбачається набагато більший приплив туристів [7]. У табл. 2 наведено порівняння відвідувань туристами Львова у I півріччі 2014 та 2015 р.

Таблиця 2

Кількість туристів, що відвідали Львів у I кв. 2014 та 2015 рр. [8]

Групи туристів	У першому кварталі 2015 р.				У першому кварталі 2014 р.			
	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Січень	Лютий	Березень	Квітень
Прибули в аеропорт “Львів”	31918	18112	15129	16609	19527	18112	16180	17961
Зупинялись у готелях 21079		5943	19700	20316	1739	5943	7976	7507
Зупинялись у хостелах	5307	1829	4620	3860	2517	1829	2357	2655
Звернулись в Центр туристичної інформації	3688	1619	2360	2731	3592	1619	1689	2385
Разом 61992		27503	41791	43516	42945	27503	28202	30505

Значним внеском у розвиток туризму України стало проведення Євро-2012. Захід став своєрідним поштовхом для припливу іноземних туристів, – туристичний потік в Україну зріс. Так, за результатами 2012 р. надходження до бюджетів від суб’єктів туристичної діяльності, порівняно з 2011 р., збільшилися на 19,5 % і становили близько 1,5 млрд грн. Зокрема, в 2012 р. місцеві громади отримали 38,4 млн грн. туристичного збору, що на 38,3 % більше ніж у 2011 р. [9].

Помітним розвиток туризму став завдяки зростанню кількості держав, громадяни яких можуть в’їжджати в Україну без візи (табл. 3), адже такі заходи формують імідж України як відкритої держави, а також значною мірою спрощують в’їзд та сприяють припливу іноземних туристів до країни.

Для реалізації туристичного потенціалу України повною мірою держава повинна:

- забезпечити туристам комфортні й безпечні умови для приїзду в Україну;
- проводити ефективну політику розвитку масового туризму, відпрацювати відповідну концепцію;
- спростити і прискорити оформлення віз, скасувати візовий режим для США, Канади, Японії;
- зменшити готельний збір;

– вжити заходів для поліпшення стану пам'яток та створення нових об'єктів масового туризму. Внести зміни до законів про землекористування, правил видавання відповідних дозволів організаціям суміжних галузей, щоб приваблювати інвестиції у відкриття нових осередків відпочинку;

– створити можливості для будівництва та роботи малих мотелів і готелів сімейного типу, які забезпечать збільшення робочих місць і можуть стати джерелом валютних надходжень [2].

Таблиця 3

Перелік держав, громадяни яких можуть в'їжджати в Україну без віз [10]

2009 р. 2014	р.
Республіка Австрія, Князівство Андорра, Королівство Бельгія, Республіка Болгарія, Ватикан, Італійська Республіка, Грецька Республіка, Королівство Данія, Естонська Республіка, Ірландія, Республіка Ісландія, Королівство Іспанія, Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії	Країни ЄС, країни СНД (крім Туркменістану), Швейцарія, Ліхтенштейн, Андорра, Монако, Норвегія, Ісландія, Чорногорія, Боснія і Герцеговина, Сербія, Бразилія, Туреччина, Бруней, Сан-Марино, Ватикан, США, Канада, Ізраїль, Японія, Гонконг, Монголія, Південна Корея, Парагвай, Аргентина, Панама

В умовах глобалізації у туризмі Україна повинна зробити туристичну індустрію однією з пріоритетних галузей економіки. Керівництво Державної туристичної адміністрації України бачить майбутнє галузі в розвитку транспортних коридорів і туристичної інфраструктури та в контролі за якістю туристичних послуг, що надаються клієнту.

Для розвитку туристичного ринку Україна здійснює міжнародне туристичне співробітництво у межах ВТО, Центрально-Європейської ініціативи (ЦЕІ), співпрацює з Європейським Союзом, Радою Європи, Радою держав Балтійського моря, ГУАМ тощо. Стратегічною метою співпраці є: створення єдиного туристичного простору як зони вільної торгівлі туристичними послугами та свободи туристичного руху; ефективне використання туристично-рекреаційного потенціалу для інтенсифікації туристичних потоків; розроблення спільного конкурентоспроможного туристичного продукту країн-учасниць (зокрема, міжнародних туристичних маршрутів “Туризм Шовковим шляхом”, по рекреаційних зонах Чорноморського узбережжя, річках Дунай і Дніпро), спільне просування турпродукту на міжнародному ринку; підвищення економічної ефективності туризму як передумови соціально-економічного розвитку країн та активізації їх зв'язків [11].

Надзвичайно важливим у цьому напрямі стало підписання Угоди про асоціацію з ЄС, що за обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором із третьою країною, коли-небудь укладеним Європейським Союзом. Вона визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах “політичної асоціації та економічної інтеграції” і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні. Основою для співпраці з ЄС у сфері туризму є стаття 401 Угоди (розділ “Економічне та секторальне співробітництво”). Стаття передбачає, що співробітництво зосереджується на таких напрямках:

– обміні інформацією, найкращими практиками, досвідом та передаванні “ноу-хау”, зокрема інноваційних технологій;

– налагодженні стратегічного партнерства між державними, приватними та суспільними інтересами з метою забезпечення сталого розвитку туризму;

– просуванні та розвитку туристичних продуктів і ринків, інфраструктури, людських ресурсів та інституційних структур;

– розвитку та імплементації ефективних політик і стратегій, зокрема відповідних правових, адміністративних та фінансових аспектів;

– навчанні спеціалістів з туризму, а також нарощенні потенціалу в галузі туризму з метою підвищення стандартів якості надання туристичних послуг;

– розвитку і сприянні туризму на основі місцевих громад [12].

Одночасно стаття 446 глави 27 “ Транскордонне та регіональне співробітництво”, зокрема, передбачає, що сторони сприяють взаєморозумінню та двосторонньому співробітництву у сфері регіональної політики щодо методів формування та реалізації регіональних політик із особливим наголосом на розвитку відсталих територій та на територіальній співпраці.

Стаття 417 Угоди стосовно захисту прав споживачів передбачає імплементацію положень Директиви Ради 90/314/ ЄЕС від 13 червня 1990 р. про організовані туристичні подорожі, відпочинок із повним комплексом послуг та комплексні турне (заплановано Урядом на 2017 р.).

Одержання допомоги ЄС для розвитку сфери туризму можливе за двома напрямками:

- 1) технічна допомога ЄС для розвитку туризму у проектах, що реалізують безпосередньо обласні державні адміністрації;
- 2) розроблення стратегій регіонального розвитку згідно з проектом ЄС “Підтримка політики регіонального розвитку в Україні”.

На практиці найінтенсивніша співпраця відбувається за проектами технічної допомоги та грантової підтримки, що надаються як для розвитку туризму, так і для регіонального розвитку.

Розвиток співробітництва між Україною та європейськими країнами – це головне завдання та один з основних напрямів діяльності Державної служби туризму в Україні. У процесі співпраці увага має бути спрямована на:

- спрощення митних формальностей, пов’язаних із оформленням документів;
- підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств України за рахунок упровадження стандартів у сфері туристичної галузі, що відповідали б європейським;
- створення відповідної системи підготовки та перепідготовки кваліфікованих кадрів, зайнятих у туристичній сфері;
- популяризація туристичного іміджу України серед європейських держав [12, 13].

Одним із важливих кроків для наближення вітчизняної туристичної галузі до європейських стандартів є розпорядження КМУ від 17 вересня 2014 р. № 847-р щодо плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС до 2017 року. Згідно з ним перед Держтуризмкурортом поставлено конкретні завдання, реалізація яких, у кінцевому результаті, сприятиме збільшенню кількості туристів, які здійснюють подорожі в межах України, зокрема іноземців; створенню нових робочих місць; збільшенню обсягу наданих туристичних послуг; підвищенню рівня туристичного обслуговування; збільшенню обсягу надходжень до бюджетів усіх рівнів від провадження туристичної діяльності [14]. Так, Планом заходів передбачено розробити та подати в установленому порядку пропозиції щодо внесення змін до Закону України “Про туризм”, розробити технічний регламент “Про організовані туристичні подорожі, відпочинок з повним комплексом послуг та комплексні турне” відповідно до Директиви Ради від 13.06.1990 р. № 90/314/ЄЕС та національні стандарти, як доказову базу до цього технічного регламенту. Положення Директиви мають бути впроваджені протягом трьох років з дати набрання чинності Угодою.

З огляду на зазначене, Держтуризмкурорт провів порівняльний аналіз відповідності законодавства України положенням Директиви Ради № 90/314/ЄЕС та розробив План імплементації цієї Директиви. Метою цього Плану є наближення до законодавства ЄС законів та інших нормативно-правових актів України, що стосуються туристичних послуг.

Основними завданнями імплементації є:

- 1) гарантування дотримання цілей Директиви, якими передбачено необхідність вдосконалення ринку туристичних послуг, встановлення загальних правил щодо туристичного продукту, достовірність інформації щодо комплексу туристичних послуг, захист прав споживачів туристичних послуг, створення здорової конкуренції на ринку туристичних послуг, забезпечення зобов’язання туристичних операторів та туристичних агентів надавати вагомі докази їх надійності;
- 2) розроблення технічного регламенту “Про організовані туристичні подорожі, відпочинок з повним комплексом послуг та комплексні турне” відповідно до Директиви;
- 3) гармонізація національних стандартів із європейськими відповідно до положень Директиви [14].

Отже, інтеграційний процес у відповідних напрямках полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті, туризмі, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків у ЄС. У кінцевому результаті такі кроки сприятимуть підвищенню в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграції до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного середовища.

Український центр економічних і політичних досліджень провів експертне опитування з проблем європейської інтеграції України [15]. Результати опитування відображають оцінки державною, політичною і науковою елітою України сучасного стану відносин Україна – ЄС; факторів, що впливають на співробітництво нашої держави з Європейським Союзом; перспектив подальшої інтеграції України до європейського співтовариства (рис. 2).

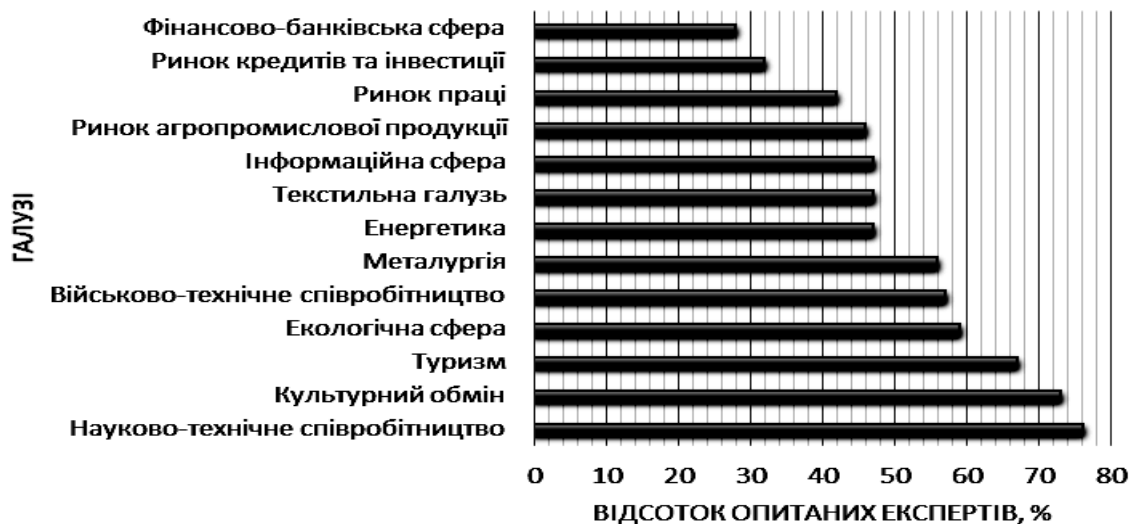

Рис. 2. Напрями, на яких існує реальна можливість співпраці між Україною та ЄС [15]

Серед напрямів, на яких існує реальна можливість співпраці з ЄС, українська еліта, насамперед, орієнтується на гуманітарну сферу. Так, більшість експертів виділяють науково-технічне співробітництво (76 %), культурний обмін (73 %), туризм (67 %) та екологічну сферу (59 %). Натомість, лише 28 % опитаних експертів вважають реальною можливість ефективної співпраці України з ЄС у фінансово-банківській сфері, 32 % — на ринку кредитів та інвестицій. Менше від половини експертів висловлюють оптимізм щодо співробітництва на ринку агропромислової продукції (46 %), у сфері енергетики (47 %) та в текстильній галузі (47 %). Це можна пояснити певними причинами: 1. На ці сектори економіки поширюються протекціоністські заходи ЄС. 2. Саме в цих галузях ще не сформовані потужні українські компанії, які змогли б на рівних конкурувати з європейськими виробниками. 3. Вхідження до ЄС нових членів підвищить конкурентоспроможність їх підприємств у “чутливих” сферах українського експорту (металопродукція, текстиль, продукти харчування). 4. В Україні поки що не створено привабливий інвестиційний клімат для залучення європейських капіталів [14]. Водночас туризм виділяють серед найперспективніших галузей економіки України.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Україна має великий потенціал в розвитку міжнародного туризму, але основна проблема розвитку туризму в Україні така: 1) неефективне та нерациональне використання природних ресурсів; 2) відсутність чіткої стратегії розвитку індустрії туризму та її регулювання; 3) недостатньо розвинена інфраструктура; 4) погана система транспортного обслуговування туристів та населення; 5) не розвинений готельний бізнес; 6) якість надання туристичних послуг не на високому рівні. За цим показником Україна істотно відстає від інших держав із подібним рекреаційно-туристичним потенціалом. Відповідно багато наших

співвітчизників надають перевагу іноземним курортам, отримуючи фактично за ту саму ціну набагато вищий рівень обслуговування, стаючи інвесторами в економіку іноземних держав.

В Україні виникла проблема – необхідно активізувати потенціал розвитку туристичної галузі. Її вирішення дасть змогу підвищити рівень розвитку підприємств, регіону та країни загалом, це залежатиме від того, наскільки успішно і раціонально використовуватимуться рекреаційні ресурси, від покращення умов проживання в готелях, поліпшення транспортної інфраструктури, оновлення матеріально-технічної бази відповідно до європейських стандартів тощо. Важливими в цьому контексті є й євроінтеграційні процеси в Україні, зокрема співпраця з ЄС в туристичній сфері.

1. *ITB World travel trends report 2014/15* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.itb-berlin.de/media/itb/itb_dl_de/itb_itb_berlin/itb_itb_academy/ITB_2015_WTTR_Report_A4_4.pdf.
2. Корнійчук Ю. Готельний ринок України: стан та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://realt.avisio.ua/uk/news?id=b0a31638-a89c-47d2-b80a-109234314216>.
3. Письменний О. А. Аналіз ринку міжнародного туризму України / О. А. Письменний // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ “Економічна думка”, 2014. – Том 15. – № 1. – С. 144–153.
4. Головне управління статистики у м. Київ. Туристичні потоки (2000–2014 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=538&lang=1>.
5. Статистичні показники сфери туризму у I кварталі 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/ua/news/27681/>.
6. Сучасний стан і тенденції розвитку туристичної сфери в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newbiznet.com.ua/index.php/articles/80-market/335-2013-07-31-07-08-09>.
7. *Остались только украинцы* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gazeta.ru/business/2015/04/18/6644725.shtml>.
8. Центр туристичної інформації: Дані Львівського туристичного барометру. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.touristinfo.lviv.ua/uk/b2b/Touristbarometr>.
9. Офіційний сайт Державної служби туризму і курортів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua>.
10. Офіційний сайт Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dpsu.gov.ua>.
11. Писаревський І. М. Організація туризму: підручник / І. М. Писаревський, С. О. Погасій, М. М. Покоłodна та ін.; за ред. І. М. Писаревського. – Х.: ХНАМГ, 2008. – 541 с.
12. Як ЄС сприяє розвитку туризму в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mmp-project.net/yak-yes-spriyaeye-rozvitku-turizmu-v-ukraini>.
13. Кулькова Є. Ю. Співпраця України та Європейського Союзу у сфері туризму / Кулькова Є. Ю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://confcontact.com/2015_04_25/2/2_kulkova.html.
14. Сайт Державного агентства України з туризму та курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/ua/news/27489/>.
15. Україна на шляху європейської інтеграції: соціологічне опитування УЦЕПД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=87.